

ՅԱՆՆԵՐԱԾ՝ ԿԱՐԱՐԱՅԻ 1896 Թ. ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԱՄՍԻ.

ՎԿԵՅՈՒԹԻՒՆՔ ՎԱՍՆ ԾՆՆԳԵԱՆՆ ԲՐԻՍՏՈՒՄ
ԵՒ ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆՆ ՏԱՆՆԵԼ ԻՄԻՈՒՄ
ԱՒՈՒՐ Ի ՅՈՒՆՈՒԱՐՈՒ ՎԵՑՆ.

Ի Կղեմայ յառաքելասահման կանոնացն:

Կարգեցին առաքելաւքն Տեառն զաւր
ծննդեանն Տեառն ի վեցն յունվարի:

Մակարիա Երուսաղեմայ Հայրապետին:

Մկրտութեանն խորհրդոյ յերիս տաւ-
նրս առաւել փափաղեցին Հարքն մեր՝ ի զա-
տիկն ի պենտակոստն, իծնընդեանն և ի
մկրտութեանն, զսր ի միում աւուր տաւ-
նեմք:

Յովհաննու Երուսաղեմայ Հայրապետին:

Կանոնք և սահմանք եկեղեցւոյ՝ զա-
ւուրս ք. պահեսցեն՝ ծերք և տղայք, ընդ-
նմին զշարաթ և զկիրակէ, և յորում աւուր
գիպեսցի կատարեսցին զաւր ծննդեանն և
մկրտութեանն Տեառն. փասն զի աստուա-
ծայի՜ք են և փրկագործք:

Ներտառեա չոքմայ Հայրապետին:

Սահմանք ուղղափառութեան եկեղեցւոյ յա-
ռաքելոցն հաստատեալ. Խ. ար պահել կրաւ-
նաւորաց և ապաշխարողաց. և ք. ար հա-
մաւրէն ժողովուրդն, ընդ նմին զշարաթ և
զմիաշարաթ և զտաւն աստուածայայտնու-
թեանն՝ զծննդեանն ասեմ՝ և զմկրտու-
թեանն, փասն զի աստուածայի՜ք են և փր-
կագործ, յորում աւուր գիպեսցի կատա-
րեսցեն:

Գրիգորի Աստուածաբանի:

Կարգեսցէ եպիսկոպոսն իւրոյ եկե-
ղեցւոյն ի ք. յունուարի զաւր ծննդեանն
Տեառն և մկրտութեանն. և ի Ժ. փետր-
ուարի՝ զեկեալն ի տաճարն: Նորին. երիս
ծնունդս գիտէ մեզ բանս, զմին՝ փշմամբն.

Հոգի սուրբ եկեսցէ ի քեզ, և ի քթթել ա-
կան բանն խառնեաց իւր մարմին. և զմիւսն
մարմնանալովն և մկրտութեամբն: *— Տեսա-
նեա զծնունդն և զմկրտութիւն անբաժանե-
լի ասէ և զմիւսն յարութեամբն. և վերագրէ-
զնառն ի յայտնութիւն Տեառն: Եւ սկսանի
թէ՝ Քրիստոս ծնեալ լինի. և թէ՝ երեւեցաւ
Աստուած մարդ ծննդեամբ, և ի նոյն աւուր
ասէ, մկրտութիւն է աւրս և պարտ է վաս-
տակել: Որ ցուցանէ թէ՝ ծնունդն երեկունն
էր և մկրտութիւնն առաւաւտուն: Եւ այս
արար Հարկ առաջին Հարցն, առնել զծնուն-
դն երեկունն, որպէս զի երեւեսցի պատիւ
մկրտութեանն առ առաւաւտուն:

Սըրոյն Բարսղի:

Անուն գիցուք տաւնիս աստուածայայտ-
նութիւն:

Հիպոդիտայ եպիսկոպոսի:

Իննամսեայ Տէրն ծնաւ և երեսնամեայ
մկրտեցաւ՝ ի նմին աւուր ըստ Ղուկայ. Եւ
Յիսուս էր ամաց իբրեւ երեսնից, և յետ
սակաւուց զմկրտութենէն ճառէ: Քանզի
աննման էր յոյլում աւուր ծնանել և յոյ-
լում աւուր մկրտիլ, և թերահաւատութիւն
ի մէջ արկանել՝ զի զայլ ծնեալ և զայլ մը-
կրտեալ ասէին. զի երկու բնութիւնս և եր-
կուս որդիս խոտոտփանեցան, և այնու յեր-
կուս տաւնս բաժանեցին որք անհնազանդք
էին: Իսկ եկեղեցի հաւատացելոց ի միում
աւուր տաւնէ զտաւն ծննդեանն և մկրտու-
թեանն:

Սեբերիանոսի եպիսկոպոսի ի Ղուկասու
Աւետարանին մեկնութենէն:

Նախնիքն երկուս աւրս ի շարաթն պա-
հեսցին, և զքիշատակ սրբոցն յաւուրս յայ-
տոսիկ յառաջիկայսն անցուցին. բայց միայն
զաստուածայնոյն և զաստուածորդւոյն տաւն
ուր և հանգիպի կատարել՝ զի Աստուած է
և զամենայն լուծանէ՝ զծննդեանն ասեմ
և զմկրտութեանն ի միում աւուր տաւնել:

* Եարունակութիւնը երեւի մի ուրիշ հեղինակի է, որ
Տէ էր բերել Աստուածաբանի վկայութիւնը:

ի թղթին Մելիտոնի եպիսկոպոսի որ
առ ետը եպիսկոպոսին:

Տաւնեմք ըստ աւետեաց հրեշտակին
Թ. ամենայ՝ զծնունդն. Բ. արեայ՝ զթը-
փատութիւնն. երեսնամեայ՝ զմկրտութիւնն:
Եւ պատուել այսպէս զծնունդն և զմկրտու-
թիւնն ի միում աւուր տաւնել:

Կիպրիանոսի եպիսկոպոսի:

Քրիստոս ըստ մարմնոյ Լ. ամ՝ լցեալ,
յայտ աւուր մկրտի յորում և ծնաւ ի
սրբոյ կուսէն Մարիամայ:

Մարութայի Նըփրոսայ եպիսկոպոսի:

Եւ զայս ասեմ ոչ եթէ այլ և այլ են
տաւն ծննդեանն և մկրտութեանն՝ Տեառն,
այլ ի միում աւուր տաւնել պարտ է. բայց
գործքս այլ և այլ են, որ այսաւր պատահեցան:
ի հարցաքննութեանց Ասորոց վարդապետաց:

Դարձեալ ասէ Սահակ առ Աֆրիմ վար-
դապետն իւր. եւ արդ՝ որպէս հրամայեցեր
բազում անգամ, թէ ի Դ. յունուարի ի
վերջին քանունն ծնաւ Որդին Աստուծոյ ի
կուսէն. իսկ ընդէր տօնեն եկեղեցիք ի
գեկտեմբերի ի Է. որ է առաջին քանուն:

Վարդապետն ասէ: Այսարհն հռով-
մայեցաց ի կուսաշտութեանն արեգա-
կանն երկիրադանէին և ի Է. գեկտեմ-
բերի, որ է առաջին քանունն, յորժամ
սկիզբն առնէր տիւն ի գիշերէն՝ մեծաւ
ուրախութեամբ տաւնէին արեգականն և
հարսանիք արեգականն ասէին զաւրն
զայն: Իսկ յորժամ ծնաւ Որդին Աստու-
ծոյ ի կուսէն, զնոյն տաւն կատարէին
նորա թէպէտ և զարձան ի կողմն յԱս-
տուած. և զայն սեսեալ առաջնորդացն
և առին զտաւն ծննդեան Քրիստոսի որ էր
յունուարի Դ. և եղին անդ, և խափա-
նեցին զտաւն արեգականն՝ զի ոչինչ էր որ-
պէս նախ ասացաք: Իսկ ծնունդն Քրիստոսի
ստոյգ յունուարի Դ. և է, որ է վերջին քա-
նունն, որպէս գրեցին սուրբ առաքեալքն ի
գիրս կանոնացն յիշանել հոգւոյն: Զոր ուս-
եալ երջանիկն Ղուկաս գրեաց յիւրում ա-

ւետարանն և ասէ: Բիսուս էր ամաց երես-
նից սկսեալ յաւրն յորում մկրտեցաւ:
Քանզի մեծ խորհուրդ ունի զծնունդն և
զմկրտութիւնն ի միում աւուր տաւնել, զի
որպէս երկու բնութիւնն Աստուծոյն և մար-
դոյն միացան անշփոթ, նոյնպէս և Է.
տաւնքն ի մի հաստատեցան ի լինիլ հաւատ
եկեղեցւոյ սրբոյ:

ի Կարնոյ կանոնացն, որ եղաւ հըրա-
մանաւ Յուստինոսի:

Վասն մեծի յայտնութեանն, զոր կար-
գեցին առաքեալքն ի Դ. յունուարի՝ ու-
րախութեամբ տաւնել ի փսղս Աստուծոյ:
Եւ որ այլ ազգ խորհի և Է. գեկտեմբերի
ծնունդ առնէ հետեւելով Արտեմնի, յԱս-
տուծոյ և ի սուրբ ժողովոյս նշովեալ եղի-
ցի. ամէն ամէն:

Վասն Արտեմնի:

Արտեմն յետ և ամի խաչելութեան
Տեառն՝ աշակերտեցաւ Յովհաննու աւետա-
րանին զամիս Է. և ոչ եկաց հաստատուն
յուզիլ հաւատս. զորմէ ասէ Յովհաննէս.
ոմանք առ ի մէնջ ելին: Եւ յետ մահուան
սուրբ առաքելոյն՝ ասէ Արտեմն: Առա-
քեալքն Տեառն վասն նախանձու զծնունդն
ոչ ասացին, իսկ այժմ յայտնեցաւ ինձ և
ես ձեզ ծանուցանեմ: Եւ ընդհակառակս
եղեալ գրէ ընթերցուածս, և բաժանէ զմի
Քրիստոսն յերկուս բնութիւնս և յերկուս
որդիս, և կարգեաց երկուս տաւնս ըստ
երկուց որդւոցն. ի Է գեկտեմբերի կարգէ
զծնունդն ի սրբոյ կուսէն, և զծնեալն սոսկ
մարդ ասէ, և ի Դ. յունուարի կարգէ ըզ-
մկրտութիւնն և զայն Բանին Հաւր ասաց,
և բաժանեաց զԱստուած Բանն յիւր միա-
ցեալ և յաստուածացեալ մարմնոյն:

ի թղթոյն Գրիգորի Արծրունեաց եպիսկո-
պոսի զոր գրեաց յԵրուսաղեմայ ի Հայր:

Արդ յետ Է. և Դ. ամի թագաւորու-
թեանն Յուստինոսի կայսեր, կրկին մարտ
եղ սատանայ ընդ եկեղեցի, և փոխեցին
զսուրբ հաւատն և այլայլեցին զկարգ ե-

կեղեցւոյ՝ զոր հաստատեալ էր սուրբ առաքելոցն: Քանզի եմուտ առ թագաւորն հըրէայ ոմն հերձուածող և ասէ. ընդէ՞ր ոչ առնեն երուսաղէմացիքն զտաւն Տեառն-ընդառաջին ըստ ծննդեանն և ոչ ըստ յայտնութեանն, որպէս և ամենայն երկիրս յունաց, եւ զայս լուեալ թագաւորն գրեաց վաղվաղակի թուղթ առ հայրապետ քաղաքին, որում անուն էր Յոստոս, առնել զտաւն Տեառն-ընդառաջին ըստ ծննդեանն և ոչ ըստ յայտնութեանն: Եւ յոյժ արտասուեաց հայրապետն ժողովրդականաւքն հանգերձ: Եւ երևեցաւ նշան յԱստուծոյ. քանզի բլխեաց ջուր ի սիւնէն, որ ի սուրբ Սիովն էր առաջի բազմութեանն և առաջի զաւրաց թագաւորին, և ամենեքեան ետուն փառս Աստուծոյ: Եւ գարձեալ ի հայրապետութեան Տեառն Մակարայ, ի նոյն թագաւորէն եկն սաստիկ հրաման մահու ի քաղաքն երուսաղէմ թէ ոչ կատարեսցեն զտաւն Տեառն-ընդառաջին ըստ ծննդեանն և ոչ ըստ յայտնութեանն: Եւ բազմութիւն քաղաքին ետուն ի մահ զանձինս իւրեանց, ոչ առնել զկամս թագաւորին, և զաւրք թագաւորին կամեցան սուր արկանել ի քաղաքն: Եւ յԱստուծոյ խնամոցն այլ նշան յայտնեցաւ. քանզի սուրբ Կոյսն Մարիամ տալաւորեցաւ ի նմին սիւնն որ ի սուրբ սիովն ի գիրկս ունեւոյ զփրկիչն, և կայր յաջ Տեառն խաչ մեծ ծիրանի, և տեսին արդարք և մեղաւորք, և առջին բժշկեցաւ կին մի ի հայոց: Իսկ յետ մահուան Մակարայ ընկալաւ քաղաքն զաղանդն:

Յովհաննիսի Հայոց կաթողիկոսի:

Որ ծնունդ առնէ նախ քան զյայտնութիւնն՝ սուտ է: Քանզի ծնունդն և յայտնութիւնն մի է և յայտ յընթերցուածոյն որ ասէ. Եւ Յիսուսի Քրիստոսի ծնունդն էր այսպէս:

Պատրիարքն ասէ. Զաւետիքն նախ քան ծնունդն ընդէ՞ր ոչ առնէք:

Կոմիտաս Հայոց կաթողիկոսն ասէ:

Զի ոչ ընկալաք յԱրտեմոնէ և ի Յոր-

նաղէ, այլ ի Յակովբայ և ի Կիրղէ երուսաղէմացւոյ, արդ ժամէ քեզ մեղադիր լինել Յակովբայ, որ զաւետիքն ի ծննդեանն եղ. քանզի մէք զերուսաղէմին ընդունիմք, որպէս և զուրք զՅորնաղին և զԱրտեմոնին: Բայց ի հակառակն եկեացուք. ո՞ր եցոյց տաւ նել աշխարհի զաւետիքն. քանզի հրեշտակն միոյ կուսի աւետեաց, և Մատթէոս ի բազում տեղիս յիշէ զծնունդն, և աւետեացն փոյթ ոչ առնէ: Մարիամ ընդ բանն խոսվեցաւ և ունէր ի որտի իւրում և Յովսէփ կամէր լռելեայն տրձակել զնա՝ և յերազի զաւետիքն ընդունի, և այս ամենայն ի ծածուկ իսկ ի ծնունդն հրեշտակք և հովիւքն մագքն և աստղն:

Ի հաւատոյ թղթոյն Ստեփաննոսի Սիւնեաց եպիսկոպոսի, զոր զընաց պատասխանի թղթոյն Անտիոքայ պատրիարքին:

Գարձեալ ասէք վասն կուսական աւետեացն, թէ մեք ոչ տաւնեմք. այն, տաւնեմք՝ և կարի քաջ. որպէս զծնունդն և զմկրտութիւնն ի միում աւուր տաւնեմք, նոյնպէս և զյարութիւնն և զաւետիսն, և եղև այսպէս. քանզի յապրիլի Պ. լրումն տէրունական չարչարանացն, ի Է. ն թաղումըն, և ի Պ. ն յարութիւնն: Եւ արդ՝ այն հրեշտակն, որ յապրիլի Պ. ն զաւետիսն ետ կուսին, նոյն գարձեալ զաւետիս յարութեանն ետ կանանցն իւղաբերից: Վասն որոյ ի փառս Աստուածածնի զյարութեան մերցուցէք կատարեմք զեթն աւր խորհրդաբար. «Որ զաւետիս հոգւոյն, և այլն: Եւ Յակովբ և Կիրեղ հրամայեցին, ընդ յարութեանն պատուել զաւետիսն և տեսլ մեծացուցէ, և ոչ կարգեցին զաւետիսն յընթերցուածն. և զայն որ յետոյ կարգեցաւ յԱրտեմոնէ և ի Յորնաղէ, ոչ ընդունիմք, և ոչ զայն որ բռնութեամբ եղաւ ի Մարկիանոսէ և ի Յուստիանոսէ:

Նեստոր ասէ.

Ծնունդ ընդէ՞ր ոչ առնես:

Կրանատրն ասէ.

Յակոբոս, Կիւրեղ, Աստուածաբան և Բարսեղ զերիս ծնունդն մի ասեն և հրամայեցին առնել. ընթերցիր զիմ գրեալսն և տես թէ յորանալ եմ. «որ ծնանելոցն է ի քէն» և «ծնաւ ձեզ այսաւ փրկիչ» և «Յիսուսի Քրիստոսի ծնունդն էր այսպէս» և «ի ծնանելն Յիսուսի» և այլ ընթերցուածք և սաղմոսք:

Անանիայի Հայոց վարդապետի:

Եւ արդ տեսցուք զայն որ ասեն յոյնք, թէ յորում աւուր պապանձեցաւ Զաքարիայ ի նմին աւուր յղացաւ կիկնն նորա և անտի թուեն. «Յաւր» որ բերէ ի իւնիւն մարտի զաւետիքն. և աստի թուին աւուրս մէջ. որ բերէ ի իւնիւն գեկտէմբերի զծնունդն: Բայց պապանձումն Զաքարիայի ի խ. թշրին ամսոյ է. զի նա է է. երորդ ամիս և նա է աւր քաւութեան. քանզի ասէ բնագիրն. Յամենան եւթներորդի որ աւր մի կոչեցեալ՝ սուրբ լիցի ձեզ. և յայնս էր աւր քաւութեանն, յորում մտանէր քահանայապետն ի սրբութիւն սրբութեանցն մի անգամ ի տարուոցն, և կայր սուշի մեծ տաւն տաղաւարահաւան և բոլոր խորայել անդ էր. զիսրդ գնայր նախ ի տունն առանց կատարման տաւնին. նա և տունն նորա չէր յերուսաղէմ. և վկայ մեզ աւետարանիչն որ ասէ. Իբրեւ լցան աւուրք պաշտամանն. աւուրք պաշտաման զտաւն քաւութեան և զտաւն տաղաւարահաւան ասէ: Տեսանէս կատարեցան ասէ աւուրքն, և ապա գնաց ի տուն իւր և յղացաւ կիկնն նորա: Զի թէ հասարակաց ժողովրդեանն սրբել հրամայեն աւրէնքն յառաջ քան զտաւնն և յամսամուտս՝ որչափ ևս առաւել նա՝ որ գլուխ էր տաւնին. և այս անհաւատալի է. որ նա ի մէջ երկուց տաւնիցն երթայր ի տուն իւր և մերձենայր ի կին իւր: Եւ արդ պարտ է հաւատալ աստուածայնոց գրոց ի խ. թշրին ամսոյ զպապանձումն որ է ի իւն. սեպտեմ-

բերի. և ի իւն. մերձաւորութիւնն և յղութիւնն Եղիսաբէթի որ լինի ի վեց ամսոյն աւուրքն «Յաւր» որ ցուցանէ խ. խ. նիսան ամսոյ որ լինի ի զ. խ. ապրէլի կուսին աւետիքն ըստ հռոմայեցւոցն. և թուեալ խ. ամսեայ աւուրք յղութեան կուսին՝ կատարի մէջ. աւրն ի իւն. տրէթ ամսոյ որ է զ. խ. յունուարի. աստ կացցուք հաստատուն: Ղուկաս ասէ. Յիսուս էր ամաց Լից սկսեալ: Սկսեալ սկիզբն առնելն է երեսնամեայ կատարեալ հասակին և վարդապետութեանն. որ ցուցանէ իւնիւն յունուարի լինել մկրտութեանն յորում և ծնաւ ի կուսէն: Յակոբոս որ քաջ գիտէր, ի զ. խ. յունուարի գրէ զյայտնութիւնն և կարգէ յընթերցուածին: Միաբանի նմա և Կիւրեղ Երուսաղէմացին. քանզի ասէ Կիւրեղ, թէ յայլ քաղաքս հետեւեցան Արտեմոնի և հայք միայն գտան յառաջին կարգին. և ի իւն գեկտեմբերի, Դաւթի և Յակովբայ տաւնեմք:

Ի հաւատոյ թղթին Եւրսէսի վերջնոյ Հայոց կաթողիկոսի որ առ Մանիլ թագաւորն Յունաց:

Եւ և այս աւանդութիւն Հայոց ի նախնեացն սկսեալ՝ զտաւն ծննդեանն և մկրտութեանն ի միում աւուր տաւնել. և այս ոչ է վայրապար: Քանզի ամենայն եկեղեցիք ի սկզբանն նոյնպէս կատարէին. որ և այս գիտելի է ձերում իմաստութեանդ, թէպէտեւ յետոյ յերկուս բաժանեցին զմի տօնն: Իսկ մեք զաւանդեալն մեզ ի սրբոյն Գրիգորէ հաստատուն պահեցաք, ըստ Ղուկայ որ ասէ, թէ յետ աւուրցն այնոցիկ գնաց ի տունն իւր Զաքարիա և յղացաւ Եղիսաբէթ. և տեսին և պապանձումն յառաջին աւր տաւնի քաւութեանն էր:

